

Helal Turizmin Temel Ögesi Olarak Helal Otel Konsepti

Murat ŞİMŞEK*

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi, İslam Hukuku Anabilim Dalı,
Konya, Türkiye

Öz

Helal turizm, hem hizmet verenler hem de hizmet alanlar açısından birtakım ilke ve sınırları ifade etmektedir. Hizmet verenler bakımından seyahat acenteliği, otelcilik, inanç turizmi vb. alanlarda İslamî kurallara riayet yanında hizmet alanlar açısından da gerek seyahat esnasında, gerek otelcilik hizmetleri alırken şer'î ölçülere uygun araç ve mekânların teminini talep hakkını içermektedir. Bütün bu süreçlerde helal gıda temininin önemli rolü bulunmaktadır. Bu konuda ülkemizde TSE tarafından geliştirilen "Helal Yönetim Sistemi-Oteller" Standardı bu konuda önemli bir adımı ifade etmektedir. Ayrıca SMIIC tarafından yürütülen standart hazırlama çalışmaları ile IHATO'nun gayretleri kayda değerdir.

Anahtar Kelimeler: Helal turizm, helal otel standardı, İslam hukuku, SMIIC.

Halal Hotel Concept as a Basic Element of the Halal Tourism

Abstract

The concept of halal tourism, refers to the limits both service providers and service areas. In terms of service providers, in the area of travel agency, hospitality, religious tourism, etc. must comply with Islamic rules. In terms of service areas while traveling and while receiving hotel services must to supply of appropriate tools and the spaces according to Islamic rules. All of these processes Halal food supply play an important role. Standard of Halal Management System-Hotels which developed by TSE in our country has represented an important step in this regard. In addition, the standard preparation work carried out by SMIIC and IHATO's efforts are noteworthy.

Keywords: Halal tourism, halal hotel standards, Islamic law, SMIIC.

Giriş: İslâmî Perspektiften Turizm ve Otelcilik

Turizm üç işlevsel unsura bağlı bir faaliyet olarak tanımlanır: Ayrılabilir gelir, boş zaman ve sosyal uygunluk. Dini amaçlı hac yolculukları için de bu unsurlar geçerlidir. Bazı yazarlar ise turizmi dünyevi işlerden ve günlük dünyadan kaçış olarak tanımlar. Bu yazarlara göre dini amaçlı seyahat olan hac ile dinlenme ve gezi amaçlı turizm zıt konumlanmış olmaktadır. Bu paradoksla birlikte insanların turistik hareketlerine neden olan ve onları motive eden unsurlar dinlenmek, rekreasyon (eğlendirilen) faaliyetlerine katılmak amacıyla ve bu

ihtiyaçlarını karşılamak için oturdukları yerlerden geçici olarak ayrılmalarına dayanan bir sosyo-ekonomik fenomendir (Okuyucu ve Somuncu, 2014, s. 16, 18).

Günümüzde turistlerin dinlenmek ve tatil geçirmek dışında eğitim ve bilgi seviyesini artırmak, dünya görüşünü geliştirmek, yeni yerler keşfetmek ve onların tarihi ve kültürü hakkında bilgi sahibi olmak gibi motivasyonlarla seyahat ettikleri görülür. Ayrıca tarihten bugüne dini gereklerini yerine getirme, dini alanları ziyaret ederek manevi huzur aramak gibi amaçlar da dini seyahatlere insanları sevk etmektedir. Kültür turizmi ve miras turizmi çerçevesinde ele alınabilecek olan inanç turizmi ve hac seyahatleri hac uygulamaları başta olmak üzere kutsal mekânların, mabedlerin, türbelerin, kutsal dağ ve mağaraların görülmesini içermektedir (Okuyucu ve Somuncu, 2014, s. 16-17).

Kur'ân-ı Kerîm, hem ibret almak hem de Allah'ın kâinatı yaratışındaki hikmetleri anlamak maksadıyla yeryüzünde gezip dolaşılmasını tavsiye eder. Ayrıca bu seyahatler Cenâb-ı Allah'ın evreni nasıl yarattığını anlamayı, yeniden dirilişi kavramayı ve önceki kavimlerin kalıntılarından ibretler almayı sağlayan faaliyetler olarak zikredilir. Konuyla ilgili bazı ayet-i kerimeler şöyledir:

“De ki: Yeryüzünde dolaşın, sonra (peygamberleri) yalanlayanların sonunun nasıl olduğuna bakın!” (Enam 6, 11);

“De ki: Yeryüzünde gezip dolaşın da, Allah ilk baştan nasıl yaratmış bir bakın. İşte Allah bundan sonra (aynı şekilde) ahiret hayatını da yaratacaktır. Gerçekten Allah her şeye kadirdir.” (Ankebut 29, 20).

“Yeryüzünü size boyun eğdiren O'dur. Şu halde yerin omuzlarında (üzerinde) dolaşın ve Allah'ın rızından yiyeğin. Dönüş ancak O'nadır.” (Mülk 67, 15).

“Seyahat ediniz, sıhhat bulunuz” (Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 380) hadisi de seyahatin bir faydasına dikkat çekmektedir.

Klasik fıkıh literatüründe seyahat temel bir insan hakkı olarak görülür ve makul bir gerekçe bulunmadan kısıtlanmasına izin verilmez. Fıkıh edebiyatında dini hükmü bakımından yolculuk beş kısma ayrılır: İkamet edilen yerde hayatın çekilmez hale gelmesi, can ve mal güvenliğinin kalmaması, dinî ve mânevî değerlere saygısızlığın yaygınlaşması gibi durumlarda başka bir yere yerleşmek üzere yapılan *hicret* yolculukları ile *hac* veya *cihad* görevini ifa maksadıyla yapılanlar *farz* yolculuklardır. İlim öğrenme, âlimlerle bilgi alışverişinde bulunma, Allah'ın nimetlerini görme, evrenin sırları hakkında düşünme, geçmişten ibret alma, akrabaları veya mukaddes yerleri ziyaret etme vb. amaçlarla yapılanlar *mendup* yolculuklardır. Ticaret yapma, ihtiyaç için avlanma, bilgi ve görgüsünü arttırma, gezi-eğlence vb. maksatlarla yapılanlar *mubah* yolculuklardır. Cana kıyma, yol kesme vb. haram fiilleri işlemek amacıyla yapılanlar haram yolculuklardır. İhtiyaç karşılama amacı olmaksızın yapılan avlanma yolculukları, güvenli olmayan yolda tek başına seyahat etme vb. *mekruh* yolculuklara örnek olarak zikredilir (Atar, 2009, s. 295).

Seyahat kavramı açısından bakıldığında turizmin tarihin her döneminde var olduğu söylenebilir. İlk seyahatler genellikle yiyecek temini, tehlikeli mekânlardan göç ve savaşlar nedeniyle gerçekleşmiştir. Paranın ekonomide bir değişim aracı olarak kullanılmasıyla ticari ağırlıklı seyahatler artmış, deniz aşırı geziler gerçekleşmiştir. Ancak, bunlar turizm faaliyetleri kapsamında değildir. Günümüzdeki anlamıyla turizm; ikamet mahallini değiştirmeksizin dinlenme, eğlenme, tatil, spor, öğrenme, tarihi ve doğal güzellikleri görme, dinî, iş, aile, toplantı vb. amaçlarla gerçekleşen gezileri ve geçici konaklama hareketlerini ifade eder. Turizm, sosyal ve kültürel bir faaliyet olmanın yanında ulaştırma, konaklama, yeme-içme, eğlence gibi sektörlerden oluşan işletmelerden ve diğer turizm kuruluşlarından oluşan bir endüstridir. Ayrıca turizmin, turistlerin tatil yörelerinde yaptığı harcamalar, turistlere çevrenin tanıtılması, turistlerin tatil

yerlerindeki yerel, sosyal, kültürel ve ekonomik ilişkileri gibi farklı nitelikleri ve yönleri vardır (Süt, 2014, s. 481).

İslam iktisadı, İslam ekonomisi, İslami finans vb. kavramlar gittikçe “helal ekonomi” ya da “helal finans” kavramlarına doğru evrilmektedir. Benzer durum turizm ve otelcilik alanlarında da görülmektedir. Bu alanlarda da artık “helal turizm” ve “helal otel” kullanımları yerleşmiş durumdadır. Gerek İslâmî finans gerekse İslâmî turizm ile ilgili literatür çok eskilere dayanmaz. İslâmî finans ile ilgili son otuz yılda azamisi İngilizce olmak üzere bir literatür oluşmaya başlamıştır. Helal turizm ise İslâmî finansa göre daha da yeni bir sahadır. Helal gıda çalışmaları çerçevesinde ileri bir sektör ve standard uygulaması olarak gündeme gelen Helal turizm ve otelcilik araştırma ve uygulamaları henüz başlangıç mahiyetindedir. Bu konuda ülkemizde TSE, SMIIC işbirliği ile öncülük yaparak “TSE, Helal Yönetim Sistemi-Oteller, TS 13683/Şubat 2016” adındaki ilk standardı oluşturmuş ve otellere Helal Yönetim belgesi vermeye başlamıştır.

Turizmde genel olarak dört ana paydaş bulunmaktadır. Bunlar, turistler, yerel halk, girişimciler ve yerel hükümet yetkilileridir. Turizm faaliyetinin geliştirilmesinde paydaşların uyum ve işbirliği içinde, görev ve yetki tanımı yapılmış bir şekilde olması oldukça önemlidir. Tabii ki bu paydaşların her birine birçok açıdan değişik sorumluluklar düşmektedir. Turizm hizmeti sunan girişimci sektörün, turistin ve seyahat edilen mekânların inanç ve hürriyetlerine saygılı bir hizmet sunma sorumluluğu bulunmakla birlikte her bir tarafın mahremiyetine özen gösterecek bir vasatın da var edilmesi bir sorumluluktur. Turistler ve girişimciler başta olmak üzere her bir tarafın insan haklarına riayet, çevre temizliği ve düzenini koruma vb. yükümlülükleri de bulunmaktadır (Okuyucu ve Somuncu, 2014, s. 36-37).

Turizm işlemecilerinin en temel hedeflerinden biri müşterilerin meşru istek ve beklentilerini mümkün olduğunca karşılamak ve onları memnun etmektir. Bu çerçevede müşterilerin dini istekleri de dikkate alınmalı ve inanışların uygun mal ve hizmetler sunulmalıdır. Bunların başında helal gıda temini konusu gelmektedir. İslam dini açısından domuz eti, alkollü içecek ve yırtıcı hayvanlar başta olmak üzere yenilmesi ve içilmesi yasaklanmış ürünler vardır (Kılınç, O. ve Kılınç, U. 2014, s.235-236).

Helal turizm ise Müslümanlar tarafından İslâmî değerler çerçevesinde dinlenmek, giyinmek, beslenmek, eğlenmek, görmek, tanımak ve aynı zamanda ibadetlerini de rahatlıkla yapabilmek üzere düzenlenen geziler ile bir ülkeye veya bir bölgeye gezgin (turist) çekmek için alınan ekonomik, kültürel, teknik önlemlerin, yapılan çalışmaların tümünü ifade eder (bk. TSE, Helal Yönetim Sistemi-Oteller, TS 13683/Şubat 2016).

Helal Standardizasyon ve Helal Belgelendirme Alanları İçinde Helal Turizm ve Helal Otel Uygulamaları

Birçok bilim dalında olduğu gibi helal ve sağlıklı yaşam araştırmaları insanı merkeze almaktadır. Temiz ve sağlıklı yaşama isteği, zararlara karşı kendini koruma bilinci, insanda mevcut fitrî bir duygudur. Bununla birlikte sağlıklı yaşam koşullarına sahip olma ve beslenme temel bir insan hakkı ve ihtiyacıdır. Nitekim bu hak, İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi’nde (md. 25.1) ve Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nda (md. 172) yer almıştır. Helal yaşam ise inanç hak ve özgürlüğünün bir parçasıdır. Her bir inanç sahibinin inancının gereğine göre beslenme ve hizmet alma hakkı vardır (Şimşek, 2018, s. 63). Günümüzde gıda ve hizmet sektörleri inanılmaz derecede büyümüş, çeşitlenmiş ve uluslararası boyut kazanmıştır. Hammaddeden katkı maddelerine kadar binlerce ürün gıda üretiminde kullanılırken; turizmden ulaşım, kozmetikten enerjiye birçok yeni hizmet ve tüketim alanları ortaya çıkmıştır. Bütün bu alanların sağlık açısından olduğu gibi, İslami açıdan da değerlendirilmesi bir zorunluluk halini almıştır. Helal denince ilk akla gelen helal lokmadır. Bu alan, sofradan çatala, üretimden beslenmeye varıncaya kadar uzun aşamaları içerir. Dolayısıyla bu konularda sosyal farkındalığın artırılması önemlidir. Daha fazla sayıda kişinin helal yaşamı bir hayat tarzı olarak seçmesi, doğru ve bilimsel bilgilerle bilinçlenmesi ve farkındalığının gelişmesiyle doğrudan ilgilidir.

Bir dünya standardını yakalayabilmek için hemen her bir gıda ve hizmet alanında standardizasyon çalışmaları elzemdir. İslam İşbirliği Teşkilatı'na bağlı İslam Ülkeleri Standardlar ve Metroloji Enstitüsü'dür (The Standards and Metrology Institute for Islamic Countries / SMIIC). Bu enstitü TS OIC/SMIIC 1: 2011 Helal Gıda Genel Kılavuzu Standardı'nı, belgelendirme yapan ve akredite eden kuruluşlar hakkındaki diğer iki kılavuzla birlikte yayımlamıştır. SMIIC'in amacı, İİT'ye üye İslam ülkeleri arasındaki ticaretin önündeki teknik engellerin kaldırılması, malzeme, mal ve ürünlerin alışverişini artırmayı sağlamak için standartların uyumlaştırılması, metroloji ve laboratuvar deneylerinde homojenliğin sağlanması ve akreditasyon mekanizmasının tesis edilmesidir. SMIIC, üye devletler arasında metroloji, laboratuvar testleri ve standardizasyon faaliyetlerinde yeknesaklığı sağlamayı ve standardizasyon ve metroloji kapsamında İİT üye ülkelere teknik desteğin yanı sıra eğitim ve mesleki eğitim vermeyi de amaçlamaktadır. 2017 yılında SMIIC dokümanlarında yapılan köklü değişiklikler ile kurum yapısı, yeni kurulan Standardizasyon Yönetim Konseyi, Metroloji Konseyi, Akreditasyon Konseyi ve Daimi Danışma Komitesi ile daha işlevsel ve yönetilebilir bir yapıya kavuşmuştur (Övüt, 2017, s. 35-36; SMIIC Genel Sekreterliği, *Standart*: 2013, s. 52-55).

Standardizasyon çalışmaları Teknik Komiteler (TC- Technical Committee) tarafından geliştirilip yürütülür. Teknik Komitelerin ana görevi ilgili standartları geliştirmek ve sistematik olarak gözden geçirerek ihtiyaca göre tekrar düzenlemektir. Helal standartları için kurulmuş teknik komiteler, terminoloji komitesi, finans komitesi ve metroloji komitesi burada örnek verilebilir (SMIIC Genel Sekreterliği, *Standart*: 2013, s. 52-55).

SMIIC'in standardizasyon faaliyetleri içinde yer alan hali hazırdaki Teknik Komiteler şunlardır:

- TC1 Helal Gıda Konuları
- TC2 Helal Kozmetik Konuları
- TC3 Hizmet Yerleri Konuları
- TC4 Yenilenebilir Enerji
- TC5 Turizm ve İlgili Hizmetler
- TC6 Tarımsal İşlemler
- TC7 Ulaşım
- TC8 Deri ve Tabaklama
- TC9 Tekstil ve İlgili Ürünler
- TC10 Helal Tedarik Zinciri
- TC11 Helal Yönetim
- TC12 Tehlikeli Madde
- TC13 Mücevherat
- TC14 Petrol ve Petrol Ürünleri (Övüt, 2017, s. 37).

Farkındalığı gıda ile başlayarak, sağlık, kozmetik, ambalaj gibi diğer alanlara da yayılan Helallığın Standardize edilmesi çalışmaları ülkemizde ve tüm dünyada devam etmektedir. Ayrıca finans alanlarında da

Helal Yönetim Sistemi Standardı (Helal Ekonomi, Helal Finans, Helal Turizm, Helal Otelcilik) çalışması da devam etmektedir.

Türkiye için sevindirici bir haber ülkemizde “Helal Akreditasyon Kurumu”nun (HAK) kurulmuş olmasıdır. “Bu Kanunun amacı, helal uygunluk değerlendirme kuruluşlarını akredite etmek, bu kuruluşların ulusal veya uluslararası standartlara göre faaliyette bulunmalarını ve bu suretle düzenledikleri belgelerin ulusal ve uluslararası alanda kabulünü temin etmek üzere kamu tüzel kişiliğini haiz, idari ve mali özerkliğe sahip, özel bütçeli Helal Akreditasyon Kurumu’nun kuruluş, teşkilat, görev ve yetkilerine ilişkin esasları düzenlemektir.” (HAK, md. 1) HAK, ülkemizde helal akreditasyon hizmeti sunma yetkisini haiz tek kurum olup görev ve yetkileri şunlardır: a) Ülkemizde ve yurt dışında yerleşik helal uygunluk değerlendirme kuruluşlarına helal akreditasyon hizmeti sunmak, helal akreditasyon ile ilgili kıstas ve tedbirleri belirlemek ve bunları uygulamak. b) Faaliyet alanı kapsamında, uluslararası ve bölgesel akreditasyon birlikleri ve örgütleri nezdinde Türkiye’yi temsil etmek, bunlara üye olmak, yönetimlerinde görev almak veya bu kuruluşların merkezi olarak hizmet vermek, ikili veya çok taraflı karşılıklı tanıma anlaşmalarını imzalamak, akreditasyon kuruluşları ve akreditasyon kuruluşu bulunmayan ülkelerdeki helal akreditasyon ile ilgili kurum ve kuruluşlarla ilişkiler kurmak, işbirliğinde bulunmak. c) Helal akreditasyon konusunda her türlü bilimsel ve teknik incelemeleri gerçekleştirmek, helal akreditasyonun önemini artırıcı faaliyetler yapmak, bu kapsamda eğitim vermek, araştırma ve yayın yapmak veya yaptırmak, ulusal ve uluslararası kongre, seminer ve benzeri toplantılar düzenlemek. (HAK, md. 2)

Helâl belgelendirme, yetkili kurumlar tarafından ilgili ürün veya hizmetlerin İslami kurallara uygun olması durumunda yapılan bir işlemdir. Bu ürün ve hizmetler içeriklerinde helâl olmayan malzeme ve işlemler içermedikleri gibi hazırlanışında kullanılan malzemelerle ilgili kurallara da uygunluğu içermektedir (Yener, D. 2011, s. 37). Burada geçen İslami kurallar ile kaynağını Kur’an-ı Kerim ve Hazreti Muhammed’in (s.a.v) uygulamalarından (sünnet) alan ve Allah’ın (cc) Müslümanlar için emrettiği bütün kurallar kastedilir (bk. TSE, Helal Yönetim Sistemi-Oteller, md. 3).

Klasik kaynaklarda helâl yiyeceklerin hazırlanması, saklanması ve nakledilmesi esnasında haram ürünlerle temas etmemesi, onlara karışmaması gerektiği üzerinde durulmuş, meselâ necis ürünler için kullanılan kapların helâl ürünlerin saklanması ve hazırlanmasında kullanılmaması gerektiğine işaret edilmiştir. Günümüzde gıda üretim tesislerinde, otel ve lokanta gibi iş yerlerinde helâl yiyeceklerin şarap ve domuz ürünleri gibi haram ve necis ürünlerle temas etmemesi, onlara karışmaması dinen helâllığın korunabilmesi için gerekli görülmektedir (Yalçın, 2013, 556).

Türk Standardları Enstitüsü, Helal Belgelendirme faaliyetlerine T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı’nın ve Irak’ın ithalattaki piyasa talepleri ile 14 Temmuz 2011 tarihinde başlamıştır. Enstitü, İslam Ülkeleri Standardizasyon ve Metroloji Enstitüsü (SMIIC) tarafından yayınlanan TS OIC/SMIIC 1: 2011 Helal Gıda Genel Kılavuzu Standardına göre Helal Gıda Belgelendirmesi yapmaktadır. Helal belgelendirmede gıda dışında helal kozmetikte de tüketicilerin beklentilerine karşılık verebilmek için TSE K 202:11.2013; T1:2014 – Helal Kozmetik Standardı esas alınmaktadır. TSE’nin yayınladığı diğer Helal ürün ve hizmet standartları ise şunlardır: TS 13571/Ekim 2013 “Helal Yiyecek ve İçeceklerin Hazırlanması, Saklanması ve Sunulduğu Tesisler Hakkında TS OIC/SMIIC 1’in Uygulanması İçin Belirli Kurallar”; TS 13572/Eylül 2013 “Helal Gıda Ambalajı ve Ambalaj Malzemeleri Hakkında TS OIC/SMIIC 1’in Uygulanması İçin Belirli Kurallar”; TS 13683/Şubat 2016 “Helal Yönetim Sistemi-Oteller” standartlarıdır.

Otellerde, odalar, mutfak (restoran, kiler, depolar), ortak alanlar (lavabo, bahçeler, havuzlar, park ve eğlenme merkezleri) ve işletme yönetimi ve çalışanlarla ilgili olarak bazı helale uygunluk standartları birçok ülke ve kurum tarafından geliştirilmektedir. Bu standartların belirlenmesi ve uygulanması henüz yeni sayılabilecek bir geçmişe sahiptir. Örneğin SMIIC’e bağlı Teknik Komite (TC) 5 Turizm ve İlgili Hizmetler Teknik

Komitesi'nin çalışmaları İİT tarafından da yakinen takip edilmektedir. Komite Helal Turizm/Müslüman Dostu Turizm konusunda çalışmalarına başlamıştır (Övüt, 2017, s. 37). TSE tarafından SMİIC işbirliğiyle *TC 5: Turizm ve İlgili Hizmetler* teknik komitesinin çalışmaları çerçevesinde bu konuda İslam ülkeleri arası uluslararası bir standarda gidilmektedir. TSE Helal İhtisas Kurulu'na bağlı TK37 Helal Teknik Komitesi'nce bir standard hazırlanmış ve TSE Teknik Kurulu'nun 18 Şubat 2016 tarihli toplantısında kabul edilerek yayımına karar verilmiştir. Bu standard *TS 13683/Şubat 2016 "Helal Yönetim Sistemi-Oteller"* başlığını taşımakta ve helal turizm faaliyetlerinden birisi olan helal hizmet veren oteller başta olmak üzere tatil köyleri, pansiyonlar ve diğer konaklama tesisleri için "Helal Yönetim Sistemini" kapsamaktadır. Ancak tur organizasyonlarına yönelik turizm etkinliklerini kapsamamaktadır.

Otellerin helal standardı olarak uymayı taahhüt etmesi gereken esaslar, ilgili standardda belirtilmiştir. Oteller, müşterilerin konaklama ihtiyaçlarını sağlayan ve bu hizmetin yanında yeme, içme, eğlence gibi istekleri için yardımcı ve tamamlayıcı birimleri de bünyelerinde bulundurabilen işletmelerdir. Genel alanlar (umumi mahaller), otelin müşterileri ile ziyaretçilerin genel kullanımına sunmak amacıyla ayrılan oturma, dinlenme, seminer, toplantı, çalışma, yeme, içme yeri gibi alanlardır. Mahrem alanlar ise mahrem durumların söz konusu olduğu (odalar, tuvalet, duş yeri, havuzlar, hamam, masaj salonları, soyunma odaları vb.) özel alanlar. Otelin helal yönetimi, otelin en iyi şekilde helal uygulama risklerini, ilişkili potansiyel tehditleri ve etkileri yönettiği sistematik ve koordineli faaliyetleri ve uygulamaları kapsamaktadır. Helal yönetim sistemi politikası ise otelin politikası ve düzenleyici şartları ile tutarlı olan, bunlardan kaynaklı helal şartlarla ilgili süreçler ve faaliyetlerin kontrolü için gerekli çerçeve ve helal şartlarla ilgili kuruluşun genel niyetleri ve doğrultusunda gerçekleşir. (TSE, Helal Yönetim Sistemi-Oteller, md. 3)

Helal belgesini almak ve sürdürebilmek için otel, helal şartlarına yönelik tehditleri tanımlamak, riskleri değerlendirmek ve bunların sonuçlarını kontrol etmek ve hafifletmek için etkili bir helal yönetim sistemini oluşturmalı, dokümanete etmeli, uygulamalı, korumalı ve devamlı iyileştirmesini sağlamalıdır. Standardda verilen helal yönetim sistemi şartlarından herhangi biri kapsam dışı tutulmamalıdır. Otelin bu şartların uygunluğunu etkileyecek herhangi bir prosese dışarıdan kaynak sağlaması halinde, otel, bu proseslerin kontrol edildiğinden emin olmalıdır. Bu tip dış kaynaklı proseslerin gerekli kontrolleri ve sorumluluklarının helal yönetim sistemi içerisinde tanımlanması gereklidir. Otelin helal belgesi alabilmesi için üst yönetiminin, aşağıdaki unsurları içeren bir helal yönetim sistemi politikasını belirleyip, onaylaması gerekir: Bu politika, varsa otelin diğer yönetim sistemi politikalarıyla tutarlı olmalı, helal yönetim sistemine özgü hedeflerin, amaçların ve programların oluşturulmasını mümkün kılacak bir çerçeve sağlamalı, otelin helal şartlarına yönelik tehditleri ve risk yönetimi çerçevesiyle tutarlı olmalı, helal yönetim sistemi genel amaçlarını açık bir şekilde belirtmeli, helal yönetim sistemi proseslerinin sürekli iyileştirilmesine dair kararlılığı içermeli, mevcut uygulanabilir yasalar, düzenlemeler ve meşruiyet şartları ve otelin tabi olduğu diğer şartlarla uyumluluğa olan taahhüdü içermeli, üst yönetim tarafından somut şekilde desteklenmeli, belge haline getirilmeli, uygulanmalı ve sürdürülebilir kılınmalı, kişilerin bireysel helal yönetim sistemi ile ilgili sorumluluklarının farkında olması amacıyla, misafirler ve taşeronlar dâhil üçüncü taraflar ve tüm ilgili personele iletmeli, mümkünse, paydaşların erişimine de açık olmalı, helal yönetim sisteminin devamlılığı veya uygunluğunu etkileyebilecek şekilde iş kapsamındaki değişikliklerin olması durumunda gözden geçirilmesine imkân vermelidir. Üst yönetim, helal yönetim sisteminin etkin işlemesi ve sürdürülmesini sağlamak için, otel içinde yetki ve sorumlulukları tanımlamalı ve ilgililere bildirmeli, tüm personelin, helal yönetim sistemi ekibine, helal yönetim sistemi ile ilgili sorunları rapor etme sorumluluğu olmalı, görevlendirilen personelin, faaliyetleri başlatmaya ve kayıt altına almaya dair tanımlanmış yetki ve sorumluluğu olmalıdır. Üst yönetim, bir helal yönetim sistemi ekip lideri atamalı, ekibin çalışması organize edilmeli, ekibin konu ile ilgili kurs ve eğitimleri temin edilmelidir. Otel helal yönetim sisteminin kurulması, uygulanması, sürekliliğinin sağlanması ve güncelleştirilmesi için yeterli kaynakları sağlamalıdır. (TSE, Helal Yönetim Sistemi-Oteller, md. md. 5, 6).

Helal turizm ve otelcilik hizmetleri sunmayı taahhüt eden işletmelerde misafirleri/müşterileri aldatmaya yönelik uygulamalar (reklamlar, kampanyalar, vb.) yapılmamalı, dini hassasiyetlere azami özen gösterilmeli, istismar edilmemelidir. Otellerde helal yiyecek ve içeceklerin hazırlandığı ve sunulduğu kısımlar ilgili standartlara (örneğin TS 13571) uygun olmalıdır. Satış yerleri dâhil olmak üzere otelin bütün hizmet birimlerinde helal olmayan (domuz mamulü, alkol vb.) malzeme bulundurulmamalı, müşteriler/misafirler veya başkaca kişiler tarafından otele getirilmesine izin verilmemelidir. Odalarda kible yönünü gösteren işaret olmalı, her odada aylık / haftalık namaz vakitlerinin olduğu bildirim ve bir Kur'an-ı Kerim ve/veya mealli Kur'an-ı Kerim ile seccade bulundurulmalıdır. Otelde ibadet etmek isteyenler için abdest alma yeri ve yeterli büyüklükte, ses yalıtımlı ve temiz mescit bulunmalıdır. Açık veya kapalı yüzme havuzlarının birden fazla olması durumunda erkek ve kadın yüzme havuzu şeklinde birbirinden bağımsız olmalıdır. Açık veya kapalı yüzme havuzlarının tek olması durumunda erkek/kadın dönüşümlü olarak kullanılabilmesine ve mahremiyeti koruyucu şartların sağlanmasına yönelik tedbirler alınmalıdır. Erkek ve kadınların ayrı buldukları mahrem mekânlarda hemcins personel hizmet etmeli, karşı cins personel girişi engellenmelidir. Odalarda mahremiyeti koruyacak düzeyde ses yalıtımı sağlanmalıdır. Yetişkin ve çocuklar için gündüz ve gece yapılan; kültürel animasyon, müzik ve eğlence aktiviteleri ile sinema ve barkovizyon gösterileri, İslam ahlakına ve inanç esaslarına aykırı olmamalıdır. Otelde bulunan görseller (reklam, afiş, pano vb.) ve ödemeli televizyon yayınlarında İslam ahlakına aykırı olmamalıdır. Helal hizmet veren otelde konaklayan misafirlere, konunun hassasiyeti gereği, otele kayıt esnasında bilgilendirme yapılmalıdır. Burada özetle zikrettiğimiz Helal Otel Standardı daha birçok detay bilgi ve hüküm içermektedir (bk. TSE, Helal Yönetim Sistemi-Oteller, md. 8).

TSE tarafından 18.02.2016 tarihinde uygulamaya konulan bu standardın içeriğindeki bazı ağır şartlar sebebiyle 19.11.2018 tarihinde uygulaması durdurulmuştur. Antalya'da helal otel konseptinde hizmet veren firmaların işbirliği ile kurulmuş olan Uluslararası Helal Turizm Derneği (International Halal Tourism Organization / IHATO; <https://www.ihato.org/>) konuyla ilgili hem uygulamaya yönelik, hem de akademik anlamda faaliyetler yürüten bir kuruluştur. Ülkemizdeki helal turizm standartlarının tespiti ve belirlenmesine yönelik de çalışmaları bulunmaktadır.

Turizmin otelcilik alanında şer'î usul ve esaslar bakımından önemli olan bazı hususlara işaret etmek isteriz. Bir otel helal yönetime geçtiğini iddia ettiğinde müşterilerin odalara yerleştirilmesinde İslamî mahremiyet kurallarına riayet edilmesi, zina, cinsel sapkınlık vb. durumlara karşı tedbirler alınması, alkollü içecekler ve domuz ürünleri gibi haram maddeler ile müstehcen yayınlar gibi dini ve ahlaki değerlere aykırı uygulamaların bulunmaması gerekir. Temiz seccade, kible işareti gibi Müslümanların dini vecibelerini ifasına yönelik kolaylaştırıcı tedbirlerin alınması uygun olur. Mutfak, restoran, kafe ve büfelerde ise helal ve sağlıklı gıda kriterlerine uygun yiyeceklerin temini sağlanmalı, israfı önleyici tedbirler alınmalıdır. Ortak alanlarda ise kumarhane ve gazino gibi İslam'a göre gayri meşru mekânlara izin verilmemelidir. Bay ve bayanlar için ayrı yüzme havuzları ve plaj tahsis edilmeli, mahremiyete zarar verecek her türlü durum için gerekli önlemler alınmalı, masaj salonlarında karşı cinsler bulunmamalı, hemcinsleri arasında dahi giyim ve kuşamda İslamî ölçülere dikkat edilmelidir. İşletme içerisinde reklam, afiş ve panolarda müstehcen resimlere müsaade edilmemelidir. İşletmeye ait temiz, bakımlı ve ferah bir mescit/cami bulunmalıdır. İşletmede helal ile ilgili görevlerin takibinin yapılmasından sorumlu bir iç helal koordinatörü atanmalı, çalışan tüm personele helal eğitimi verilmelidir (örneğin bk. GİMDES, Hotel ve Konaklama İle İlgili Standard).

Sonuç

Helal bilinci artıkça helal gıda standardından helal yaşam standartlarına doğru bir geçişin eşiğine gelindi. Sadece gıda da değil, ticaretten sağlığa, seyahatten turizme, üründen hizmete, kozmetikten otelciliğe hayatın her alanında helal bilinciyle yaşama arzusu insanlarda uyandı. Nitekim helal belgelendirme veya sertifikalanma sadece gıdayı değil, hizmet, enerji, ulaşım, kozmetik ve otelcilik gibi diğer alanları da ilgilendirmektedir. Ürün ve hizmet üretiminde güvenilirlik standardı, İslam inanç ve değerlerine her aşamada

saygılı olmayı içerir. Mesela kırmızı etin sadece hijyenik olması yeterli sayılmayıp, Kosher’de olduğu gibi helal sayılabilmesi için de bazı ilave şartlar ileri sürülebilmektedir. Helal belgelendirme, gıda dışında (non-food) değişik hizmet alanlarını, yenilenebilir enerji, tarımsal işlemler ve ulaşım gibi birçok alanın yanında turizm ve otelcilik hizmetlerini de kapsamaktadır. Özellikle turizm sektöründe otellerin müşteri talepleri ve uluslararası rekabet sebebiyle helal hizmet belgesi alma başvurularının arttığı gözlemlenmektedir.

Helal turizm meselesine gelince, Kur’ân-ı Kerîm, hem önceki kavimlerin kalıntılarından ibret almak hem de Allah’ın kâinatı yaratışındaki hikmetleri anlamak maksadıyla yeryüzünde gezip dolaşılmasını tavsiye eder. Klasik fıkıh literatüründe seyahat temel bir insan hakkı olarak görülür. Bu çerçevede günümüzde ortaya çıkan *helal turizm* terimi Müslümanlar tarafından İslâmî değerler çerçevesinde dinlenmek, giyinmek, beslenmek, eğlenmek, görmek, tanımak ve aynı zamanda ibadetlerini de rahatlıkla yapabilmek üzere düzenlenen geziler ile bir ülkeye veya bir bölgeye gezgin (turist) çekmek için alınan ekonomik, kültürel, teknik önlemlerin, yapılan çalışmaların tümünü ifade eder.

SMIIC işbirliğiyle *TC 5: Turizm ve İlgili Hizmetler* teknik komitesinin standard oluşturma çalışmaları çerçevesinde TSE tarafından *TS 13683/Şubat 2016 “Helal Yönetim Sistemi-Oteller”* başlığıyla bir standard yayımlanmıştır. Bu standard, helal turizm faaliyetlerinden birisi olan helal hizmet veren oteller başta olmak üzere tatil köyleri, pansiyonlar ve diğer konaklama tesisleri için “Helal Yönetim Sistemi”ni kapsamaktadır. Otellerin helal standardı olarak uymayı taahhüt etmesi gereken esaslar, bu standardda detaylı bir şekilde belirtilmiştir. Helal turizm ve otelcilik hizmetleri sunmayı taahhüt eden işletmelerde misafirlerin/müşterilerin uyması gereken şartlara bu standardda detaylıca yer verilmiştir. Otellerde, odalar, mutfak (restoran, kiler, depolar), ortak alanlar (lavabo, bahçeler, havuzlar, park ve eğlenme merkezleri) ve işletme yönetimi ve çalışanlarla ilgili olarak helale uygunluk standartları bulunmaktadır.

Bu standartların belirlenmesi ve uygulanması henüz yeni sayılabilecek bir geçmişe sahiptir. Bu tür çalışmalar dini, ahlaki, tıbbi ve hijyenik açıdan insan onuruna uygun hizmet alanları üretilmesinin bir parçası olarak düşünülmelidir. Bununla birlikte bu standartlar turizmin otelcilik alanında şer‘î usul ve esaslar bakımından önemli olan bazı hususları da vurgulamalıdır.

Kaynakça

- Atar, F. (2009). “Sefer”. XXXVI, 295, Diyanet İslam Ansiklopedisi. İstanbul.
- GİMDES, Hotel ve Konaklama İle İlgili Standard, <http://www.gimdes.org/helal-otel-nasil-olmalı-2.html>, Erişim tarihi: 08 Şubat 2017.
- Kılınç, O. ve Kılınç, U. (2014). Dini Yeme-İçme Adet ve Yasaklarının Turizmdeki Yeri: Alevilik Örneği. İçinde Y. Bilim – Ö. Özer (ed.), *İnanç Turizmi: Seçme Konular* (ss. 231-256). Konya: Çizgi Kitabevi, Ocak.
- Okuyucu, A. ve Somuncu, M., (2014). *Türkiye’de İnanç Turizmi: Bugünkü Durum, Sorunlar ve Gelecek*. İçinde Y. Bilim – Ö. Özer (ed.), *İnanç Turizmi: Seçme Konular* (ss. 11-46). Konya: Çizgi Kitabevi, Ocak.
- Övüt, İ. (2017). “İslam Ülkeleri Standardlar ve Metroloji Enstitüsü (SMIIC)”, *Standart: Ekonomik ve Teknik Dergi* (Helal Belgelendirme), S. 655, Haziran 2017, s. 35-36.
- SMIIC Genel Sekreterliği (2013). *Standart: Ekonomik ve Teknik Dergi*, Helal Gıda Sayısı, y. 52, S. 611, Nisan 2013, s. 52-55.
- Süt, A. (2014). İslam ve Turizm İlişkisi. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 9/11 Fall, p. 479-497. Ankara-Turkey.
- Şimşek, M. (2013). Helal Belgelendirme ve SMIIC Standardı. *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, sayı: 22 (ss. 19-44).
- Şimşek, M. (2018). Türkiye’de Helal Belgelendirme ve Helal Akreditasyon. *Disiplinler Arası Yaklaşımla Helal Ürün ve Hizmetler*, ed. Adem Yıldırım, Ankara: Grafiker yy., s. 61-93.
- Türk Standardları Enstitüsü (TSE), Helal Yönetim Sistemi-Oteller, TS 13683/Şubat 2016.

Yalçın, İ. (2013). “Yiyecek”, Diyanet İslam Ansiklopedisi, XLIII, 556.

Yener, D. (2011). *Tüketicilerin Helâl Sertifikalı Ürünlere Karşı Tutumlarını Etkileyen Faktörler Ve Risk Algısı*, yayımlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi, İşletme Anabilim Dalı, İstanbul 2011.

Makale Bilgileri / Article Info

Gönderim / Received: 19.03.2019

Kabul / Accepted: 01.06.2019

Şimşek, M. <https://orcid.org/0000-0002-6301-5184>

*** Sorumlu Yazar / Corresponding author:**

Murat Şimşek

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, İslam Hukuku Anabilim Dalı, 42090 Meram, Konya, Türkiye
muratsimsek76@hotmail.com

Atıf için / To cite this article:

Şimşek, M. (2019). Helal turizmin temel ögesi olarak helal otel konsepti. *Journal of Halal Life Style*, 1(1), 35-43.